

Asia Hakukoneen käyttämien tietojen tekijänoikeussuoja ym.

Hakija R

Annettu 24.2.2015

Tiivistelmä

Internetin keskustelupalstoilla olevat viestit voivat nauttia tekijänoikeuslain 1 §:n mukaista suojaa silloin kun ne ylittävät teoskynnyksen. Niiden esittäminen keskustelupalstojen viestien löytämiseen erikoistuneen hakukoneen tuloksissa edellytti tekijänoikeuden haltijan suostumuksen. Mikäli yksittäiset viestit nauttivat teossuojaa, niistä ei voitu tekijänoikeuslain 22 §:n perusteella ottaa lainauksia pelkkiä hakutuloksia esittäessä. Keskustelupalstan ylläpitäjälle saattoi syntyä keskustelupalstoihin kokonaisuutena tietokantaoikeus, mikäli tietojen kerääminen, varmistaminen tai esittäminen vaati ylläpitäjältä huomattavaa panostusta, jolloin olennaisen osan kopiointi tai saattaminen yleisön saataville vaati tämän suostumuksen.

Tekijänoikeuslaki 1 §, 22 §, 49 §.

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa lukuisista kysymyksistä liittyen tekijän- ja tietokantaoikeuteen hakukoneiden toiminnan ja käytön yhteydessä. Hän on kertonut kehittäneensä uudenlaisen hakukoneen nimeltään Hollilla erityisesti internetin keskustelupalstojen viestien hakemista ja seuraamista varten. Yleisistä hakukoneista poiketen Hollilla ei tallenna kokonaisten internetsivustojen sisältöä vaan keskittyy keskustelijoiden kirjoittamiin viesteihin keskustelupalstoilla. Viestien yhteydessä oleva nimi-merkki ja aikaleima voidaan myös tallentaa, jolloin myös usean eri käyttäjän kirjoituksista muodostuva viestiketju voidaan näyttää kokonaisena. Periaatteessa koko keskustelupalsta voidaan näyttää kopiona.

Hakija on ensiksi kysynyt, vaatiiko kokonaisten viestien näyttämien hakukoneen tuloksina tekijänoikeuden haltijan luvan. Jos näin, voiko rajoitetun osan, esimerkiksi 140 merkin pituisen siteerauksen

viesteistä esittää hakutuloksena ja loukkaako kokonaisen viestin kopioiminen enemmän tekijänoikeutta kuin osan kopioiminen? Toinen kysymys koskee hakukoneen palvelimelleen tekemiä ns. väli­muistitallenteita. Voidaanko niitä pitää väliaikaisina tallenteina ja voiko tekijänoikeuden haltija kieltää viestien kopioimisen palveli­melle? Kolmanneksi, mikäli koko viestiketju näytetään hakutulok­sissa, tarvitaanko siihen viestipalstan ylläpitäjän lupa viestien näyttämisen hakutuloksissa tietokantaoikeuden haltijana vai voiko keskustelupalstan ylläpitäjä kieltää viestien näyttämisen sisäisessä asiayhteydessään? Neljänneksi hakija on kysynyt yleisemmin kes­kustelupalstasivustojen käyttöehtoihin sisältyvien rajoitusten vai­kutuksista hakukoneen toimintaan ja käyttöön sekä viidentenä ky­symyksenä lopuksi yleisesti hakupalvelun kuulumisesta tekijänoi­keuden rajoitusten alaan.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Keskustelupalstalla olevien viestien tekijänoikeussuojan arviointi

Vastauksena hakijan **ensimmäiseen** ja **toiseen** kysymykseen voi­daan todeta, että yksittäisten viestien tekijänoikeuden suhteen Te­kijänoikeuslain (TekijäL) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen.

Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista te­oksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tekijänoikeus­suojaa saadaksesen kirjallisen tuotteen on yllettävä teostasoon eli ylitettävä teoskynnys. Tällä tarkoitetaan sitä, että kirjallisen tuot­teen tulee olla tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omape­räinen tulos. Itsenäisyys- ja omaperäisyysvaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu vastaa­vaan työhön ryhtyessään olisi päätenyt samanlaiseen lopputulok­seen. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtai­sella harkinnalla.

Tekijänoikeus suojaa vain teokselle annettua ilmenemismuotoa. Te­kijänoikeus ei suojaa teoksessa esitettäviä esimerkiksi tutkimustyön tuloksia, teoksen sisältämiä tietoja tai teoksen aihetta. Kuka tahan­sa saa siten kirjoittaa esimerkiksi esitelmän hyödyntäen samoja tie-

toja. Sanottu merkitsee myös sitä, että jos kirjallisen teoksen sisältö koostuu esimerkiksi tiedoista, vain ne teoksen osat, jotka on esitetty omaperäisellä ja yksilöllisellä tavalla ja yltyvät siten teostasoon, saavat tekijänoikeussuojaa. Tekijänoikeus syntyy suoraan lain nojalla teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle tai henkilöille.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi 16.7.2009 antamassaan ratkaisussa C-5/08 (Infopaq I), että 11 sanasta koostuva ilmaisu voi saada tekijänoikeussuojaa, jos ilmaisu on omaperäinen, tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Ratkaisussa C-145/10 (Painer), tuomioistuin katsoi, että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.

Perinteisten kirjallisten teosten osalta teostasovaatimusta voidaan luonnehtia alhaiseksi, koska ne usein jo itsessään ilmentävät tekijänsä persoonallisia luovia valintoja. Lyhytkin runo tai vaikkapa iskulause voi olla periaatteessa tekijänoikeuden suojaama. Haarmann käyttää esimerkkinä Eeva Joenpellon romaanin nimeä "Neito kulkee vetten päällä", jota voitaneen pitää siinä määrin itsenäisenä ja omaperäisenä, että teossuoja tulee sen kohdalla kysymykseen. Haarmann pitää kuitenkin esimerkkiään enemmän poikkeuksena kuin sääntönä: "Mitä lyhyemmästä ilmaisusta on kysymys, sitä todennäköisempää on, ettei se ylitä niitä itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimuksia, joita tekijänoikeussuojan saaminen edellyttää" (Pirkko-Liisa Haarmann: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, Helsinki 2005, s. 70).

Viestien ja viestiketjujen Hollillan palvelimelle tallentamisen suhteen tekijänoikeuslain 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään sen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa tahansa. Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Lähtökohtaisesti myös kappaleen tilapäiseen valmistukseen tarvitaan siis tekijänoikeuden haltijan suostumus. Poikkeuksen muodostaa tekijänoikeuslain 11 a §, jonka mukaan suostumus ei koske sellaista tilapäistä kappaleen valmistamista:

- 1) joka on väliaikaista tai satunnaista;
- 2) joka on erottamaton ja välttämätön osa teknistä prosessia;
- 3) jonka ainoa tarkoitus on mahdollistaa välittäjän tekemä teoksen siirto verkossa kolmansien osapuolten välillä tai teoksen laillinen käyttö; sekä

4) jolla ei ole itsenäistä taloudellista merkitystä. Näitä säännöksiä ei sovelleta tietokoneohjelmiin tai tietokantoihin. Euroopan Unionin tuomioistuin on ratkaisuisaan C-05/08 ja C-302/10 (Infopaq I ja II) todennut edellytysten olevan kumulatiivisia eli jokaisen mainitun edellytyksen tulee täytyä jotta poikkeusta voidaan soveltaa.

Säännös perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2001/29/EY tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa ja sitä seuranneeseen direktiivin kansalliseen voimaansaattamiseen. Sen tarkoituksena on asiaa koskevan Hallituksen esityksen (Hallituksen esitys eduskunnalle 28/2003, s. 25-6) mukaan direktiivissä kappaleen tilapäistä valmistamista koskevan rajoituksen johdantokappaleen 33 mukaan sulkea kappaleen valmistamisoikeuden ulkopuolelle tietyt direktiivissä määritellyt kriteerit täyttävät tekniset tallennukset, jotka liittyvät aineiston siirtämisen yhteydessä tapahtuvaan tekniseen välitallennukseen (caching), mukaan lukien aineiston tehokkaaseen välittämiseen liittyvät tallennukset, tai tietokonepääteellä tapahtuvaan aineiston selaamiseen (browsing). Johdantokappaleen mukaan aineiston välittäjä ei saa muuttaa välitettäviä sisältöjä eikä puuttua toimialalla laajalti hyväksytyn ja käytetyn teknologian lailliseen käyttöön saadakseen tietoja sisällön käytöstä. Lisäksi johdantokappaleen mukaan käyttöä olisi pidettävä laillisena, jos se on oikeudenhaltijan sallimaa tai jos sitä ei ole lailla rajoitettu.

Analyysi ja johtopäätökset tekijänoikeussuojasta, siteerausoikeudesta ja tilapäisestä kopioinnista

Keskustelupalstoilta löytyvät viestit vaihtelevat paljon niin pituuden, asiasisällön kuin ilmaisumuodonkin suhteen. Lyhimmat viestit tavanomaisen puhekielin tyyliin esimerkiksi pelkkinä myöntävinä tai kieltävinä kommentteina aiempiin viesteihin eivät usein ole riittävän itsenäisiä ja omaperäisiä niin että ne nauttisivat teossuojaa. Laajemmat ja ilmaisuiltaan rikkaammat viestit taas voivat hyvin ylittää teoskynnyksen ja siten nauttia teossuojaa, jolloin niiden toisintaminen ja niiden välittäminen yleisölle vaativat tekijän suostumuksen. Teoskynnyksen ylittävät viestit sekä kokonaisena että sellaisena osana, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena, vaativat näin yleisön saataville saattamisena hakutulosten esittämisen yhteydessä lähtökohtaisesti tekijänoikeuden haltijan luvan.

Tekijänoikeuslain 22§:n (24.3.1995/446) mukaan julkistetusta teoksesta on kuitenkin lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Sitaatiooikeuden perus-

teista kirjoitettiin laajahkosti nykyisen tekijänoikeuslain valmisteluteksteissä. Komiteanmietintöön 1953:5 sisältyi ehdotus sitaattioikeudesta (ehdotuksen 13 §). Mietinnön mukaan kysymyksessä olevan esityksen ei itsensä tarvitse täyttää tekijänoikeussuojalle asetettuja vaatimuksia, vaan se voi olla esim. sanomalehtitiedotus "tai muu sellainen". Ehdotuksen mukaan ei olisi sallittua tekijän suostumuksetta julkaista yksinomaan lainauksista tai sävellysteosten katkelmista muodostettuja kokoelmia (KM 1953:5 s. 56): "Puheena olevassa säännöksessä ei ole sanottu, kuinka laaja lainaus saa olla. Tästä tuskin voidaan antaa yleistä sääntöä, vaan on kysymys kussakin yksityistapauksessa ratkaistava olosuhteiden mukaan, jolloin lähinnä on otettava huomioon lainauksen tarkoitus sekä lainatun osan ja koko teoksen laajuuden välinen suhde."

Lisämääritteet hyvän tavan mukaisuudesta ja tarkoituksen edellyttämästä laajuudesta lisättiin komiteanmietintöön KM 1957:5 perustuvan ehdotuksen mukaan (s. 19-20.). Oikeuskirjallisuudessa on kommentoitu tekijänoikeuslain 22 §:n edellytystä "hyvän tavan" mukaisuudesta seuraavasti. Siteerauksen tulee olla apuna henkisessä luomistyössä. Lainauksella tulee olla asiallinen yhteys siteeraajan teokseen. Pelkästään sitaateista koostuva työ ei ole hyvän tavan mukainen. Hyväksyttävänä tarkoituksina lainaamiselle on pidetty esimerkiksi omien ajatusten ja näkemysten perustelemista sekä asian havainnollistamista ja selkeyttämistä. Lainaminen tulee myös kyseeseen kritisoitaessa toisen tekijän näkemyksiä. Lainauksen pituudelle ei ole säädetty enimmäis- eikä vähimmäisrajaa tai säännöstä oman ja lainatun tekstin määrällisestä suhteesta. (Pirkko-Liisa Haarman, Tekijänoikeus ja lähioikeudet, Helsinki 2005, s. 189–190)

Jo säädöksen laatimisajankohta huomioiden sitä ei ole tehty internet- ja hakukoneteknologioita ajatellen. Toisaalta siteeraus oikeutta koskevasta säännöksestä ilmenee, ettei sen käyttöä ole rajoitettu esimerkiksi hakukoneitten suhteen vaan säännös on pikemminkin teknologianeutraali. Nyt kyseessä olevien tekstikatkelmien esittäminen hakutuloksena ei ole välittömänä apuna henkisessä luomistyössä hakukonepalvelun suhteen, eikä hakutulostilaus useimmiten muodosta omaa itsenäistä teosta, eikä laissa nimenomaisesti mainittu hyvän tavan edellytys siten täyty. Tällaisena perusteena ei voida yksin pitää mahdollisuutta etsiä vapaasti avoimena olevasta internetistä tietoja ja saatujen tulosten perusteella siirtymistä alkuperäisille keskustelusivustoille, sieltä mahdollisesti ilmenevine tekijätietoineen. Tekijänoikeusneuvoston mukaan tekijänoikeuslain 22 §:n mukainen siteeraus oikeus ei sovellu Suomessa pelkkien hakutuloksien esittämiseen tekijänoikeuden suojaamien viestien suhteen.

Yksittäisten viestien Hollillan palvelimelle tallentamista ei voi pitää sellaisena kappaleen tilapäisenä valmistamisena kuin tekijänoikeuslain 11 a §:ssä tarkoitetaan. Kyse ei ole lausuntopyynnössä esitetyn perusteella aina puhtaasti aineiston siirtämisen yhteydessä tapahtuvasta teknisestä välitallennuksesta. Mikäli joltain osin Hollillan toiminnassa kyseessä on sellainen välimuistitalenne, joka täyttää edellä mainitut 11 a §:n viisi edellytystä samanaikaisesti, voi kyseessä olla sallittu kappaleen tilapäinen valmistaminen.

Oikeutta hyödyntää internetissä olevaa sisältöä on perusteltu oikeuskirjallisuudessa niin sanotulla implied licence –konstruktiolla (hiljainen suostumus). Laittaessaan sisältöä vapaasti yleisön saataville internetiin sisällön oikeudenhaltijan katsottaisiin antaneen hiljaisen suostumuksensa linkittämiseen sivulle (Taina Pihlajarinne: ”Lupa linkittää – toisen aineiston hyödyntämisen tekijänoikeudelliset rajat” 2012, s. 223). Hiljainen suostumus –konstruktion taustalla on oletus internetissä olevan sisällön muita käyttöympäristöjä laajemmasta käyttöoikeudesta. Oletus internetaineiston laajemmasta käyttöoikeudesta perustuu internetin luonteeseen ympäristönä, jossa tieto on lähtökohtaisesti avoimesti saatavilla. Huolellisesti toimivalta tekijänoikeuden haltijalta voidaan edellyttää tuntemusta muun muassa käyttöympäristön toimintatavoista. Mainitut käytännöt eivät kuitenkaan voi johtaa aineiston rajoittamattomaan hyödyntämiseen (Pihlajarinne 2012, s. 224).

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että oikeudenloukkaus olisi kyseessä vain, jos oikeudenhaltijan suostumusta kyseiseen tekoon ei olisi johdettavissa osapuolten välisistä toimista (Katariina Sorvari: ”Vastuu tekijänoikeuden loukkauksesta erityisesti tietoverkkoympäristössä. 2005, s. 258–259). Oikeudenhaltijan hiljaisen suostumuksen olemassa olo arvioitaisiin objektiivisten seikkojen perusteella (Pihlajarinne 2012, s. 222–223).

Kansallisessa ja kansainvälisessä oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa on suhtauduttu ristiriitaisesti siihen, millä edellytyksillä hiljainen suostumus voidaan katsoa annetuksi. Lisäksi on kysymys sopimusoikeudellisesta arvioinnista mikä ei kuulu tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan.

Tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisesta tietokantasuojasta

Vastauksena **kolmanteen** kysymykseen tekijänoikeusneuvosto toteaa että, tekijänoikeuslain 49 §:ssä säädetään ns. luettelosuojasta ja tietokantojen suojasta, ja lausuntopyynnössä on kyse jälkimmäisestä. Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on

valmistanut 1) luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, tai 2) tietokannan, jonka sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta, on yksinomainen oikeus määrätä työn koko sisällöstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla ne yleisön saataviin.

Tekijänoikeuslain 49 §:ssä mainitaan kappaleiden valmistaminen tietokannan osasta. Tällaisen osan täytyy kuitenkin olla joko laadullisesti tai määrällisesti olennainen osa työstä. Luettelon tai tietokannan yksittäinen tieto ei täytä tätä edellytystä (Haarmann 2005, s. 289). Se, milloin kyse on luettelon epäolennaisen osan saattamisesta yleisön saataville, on ratkaistava kokonaisarviointin perusteella. (Harenko–Niiranen–Tarkela: ”Tekijänoikeus – kommentaari ja käsikirja” 2006, s. 415).

Tietokantasuoja on tekijänoikeuslain 49 §:n 3 momentin mukaan voimassa, kunnes 15 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ valmistui, tai jos työ saatettiin yleisön saataviin ennen tämän ajanjakson päättymistä, 15 vuotta siitä vuodesta, jona työ saatettiin ensimmäisen kerran yleisön saataviin.

Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin 2 kohta saatettiin muutoksella vastaamaan tietokantojen oikeudellisesta suojasta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä (96/9/EY). Suojattavan tietokannan määritelmä sisältyy direktiivin 96/9/EY 1 artiklan 2 kohtaan. Sen mukaan ”tietokannalla tarkoitetaan teosten, tietojen ja muiden itsenäisten aineistojen kokoelmaa, joka on järjestetty järjestelmällisellä tai menetelmällisellä tavalla ja johon elektronisesti tai muulla tavoin on mahdollistettu yksilöllinen pääsy”. Direktiivin johdanto-osan 17. kohdan mukaan ”tietokannalla tarkoitetaan kaikkia kirjallisia, taiteellisia, musiikillisia tai vastaavia teoskokoelmia tai tekstiä, ääntä, kuvia, lukuja, tosiasioita ja tietoja sisältäviä koelmia”.

Jotta tietokanta saisi suojaa, sen sisällön keräämisen, varmistamisen tai esittämisen on pitänyt edellyttää määrällisesti tai laadullisesti huomattavaa panostusta. Suojan edellyttämä panostus voi muodostua rahoituksesta tai ajan, vaivannäön tai energian käytöstä (direktiivin 96/9/EY johdanto-osa, 41. kohta). Suoja ei koske sellaisia tietokannan osia, jotka eivät ole laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisia. Suoja ei kohdistu myöskään tietokannan sisältämiin yksittäisiin tietoihin. (Hallituksen esitys eduskunnalle 1997/170, s. 12).

Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisussa asiassa C-444/02 Fixtures Marketing Ltd vastaan Organismos prognostikon agonon podofairou AE (OPAP) tuomioistuin katsoi, että tietokantojen oikeudellisesta suojasta annetun direktiivin 96/9 1 artiklan 2 kohtaan sisältyvällä tietokannan käsitteellä tarkoitetaan kokoelmaa, joka sisältää sellaisia teoksia, tietoja tai muita aineistoja, jotka ovat erotettavissa toisistaan niin, ettei erottaminen vaikuta niiden sisällön arvoon, ja johon kuuluu sellainen menetelmä tai järjestelmä, joka mahdollistaa jokaisen kokoelmaan sisältyvän aineiston löytämisen, olipa tämä menetelmä tai järjestelmä luonteeltaan millainen hyvänsä.

Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisussa C-203/02 The British Horseracing Board Ltd ym. vastaan William Hill Organization Ltd tuomioistuin katsoi, että tietokannan sisällön keräämiseen liittyvän investoinnin käsite, joka sisältyy tietokantojen oikeudellisesta suojasta annetun direktiivin 96/9 7 artiklan 1 kohtaan, oli ymmärrettävä niin, että sillä tarkoitetaan voimavaroja, jotka käytetään olemassa olevien aineistojen etsintään ja niiden kokoamiseen tietokantaan. Investointikäsite ei kattanut niitä voimavaroja, jotka käytettiin tietokannan sisällön muodostavien aineistojen luomiseen.

Tietokannan sisällön varmistamiseen liittyvän investoinnin käsite on ymmärrettävä niin, että sillä tarkoitetaan voimavaroja, jotka tietokantaa muodostettaessa ja sen toiminnan aikana käytetään etsittyjen aineistojen paikkansapitävyyden tarkastamiseen sen varmistamiseksi, että tietokantaan sisällytettävä tai sisältyvä informaatio on luotettavaa. Tietokannan sisällön esittämiseen liittyvän investoinnin käsite kattaa puolestaan ne voimavarat, joilla tietokannasta pyritään tekemään tietojenkäsittelyyn soveltuva, eli ne voimavarat, jotka käytetään tietokantaan sisältyvien aineistojen järjestelmälliseen tai menetelmälliseen järjestämiseen ja siihen, että mahdollistetaan yksilöllinen pääsy aineistoihin. (ks. C-46/02 Fixtures Marketing Ltd vastaan Oy Veikkaus Ab tuomion 37–38 kohdat)

Euroopan unionin tuomioistuimen mukaan tietokantojen oikeudellisesta suojasta annetun direktiivin 96/9 7 artiklaan sisältyviä kopiointin ja uudelleenkäytön käsitteitä oli tulkittava siten, että niillä tarkoitetaan tietokannan koko sisällön tai sen osan kaikkea luvattonta käyttöönottoa ja levittämistä yleisölle. Nämä käsitteet eivät edellyttäneet suoraa pääsyä tietokantaan. Se, että tietokannan muodostanut henkilö oli mahdollistanut yleisölle pääsyn tietokannan sisältöön tai antanut tähän pääsyyn suostumuksensa, ei vaikuttanut tämän henkilön oikeuteen kieltää tietokannan koko sisällön tai sen olennaisen osan kopiointi tai uudelleenkäyttö. (ks. C-203/02

The British Horseracing Board Ltd ym. vastaan William Hill Organization Ltd tuomion 67 kohta ja tuomiolauselman 2 kohta)

Euroopan unionin tuomioistuin (EUT) on antanut 2013 ratkaisunsa asiassa C-202/12 Innoweb vastaan Wegener, missä laajasti muitten tietokantojen ja hakupalvelujen tuloksia samankaltaisessa muodossa toisintaneen ja olennaisilta osin samankaltaiset hakutoiminnot sisältäneen metahakukoneen toiminnan katsottiin käyttäneen uudelleen koko sisältöä tai olennaista osaa tietokannasta. Vaikka kyseessä olleen asian hakukonepalvelu poikkeaa ilmeisesti niin hakutoiminnoiltaan kuin tulosten esittämistavaltaan selkeästi nyt kysymyksessä olevasta hakukoneesta, se osoittaa että sekä käytetyllä hakumenetelmällä että tulosten esittämistavalla on merkitystä asiaa arvioitaessa.

Analyysi ja johtopäätökset tietokantasuojasta ja muista kysymyksistä

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tietokantasuojan tarkoituksena on huomattavan investoinnin suojaaminen, joka tietokannan aineiston keräämiseen, varmistamiseen tai esittämiseen on käytetty. Tarkoituksena on siten suojata tietokannan valmistamiseen käytettyjä voimavaroja, esimerkiksi työpanosta. Omaperäisyysvaatimusta tälle suojalle ei sen sijaan ole asetettu. Suoja ei kohdistu tietokannan sisältämiin yksittäisiin tietoihin.

On mahdollista, että keskustelupalstasivustojen ylläpitäjille syntyy tietokantaoikeus, mikäli esimerkiksi kyseessä olevan, sivustojen perusteena olevan tietokannan tietojen esittäminen on vaatinut sivustojen ylläpitäjiltä huomattavaa panostusta. Näissä tapauksissa tietokannan määrällisesti tai laadullisesti olennaisen osan toisintaminen tai välittäminen yleisölle saattaa lähtökohtaisesti vaatia tietokantaoikeuden haltijan suostumuksen, mikäli kokonaiset viestiketjut muodostavat tietokannan olennaisen osan.

Neljäs kysymyksen osalta hakemuksessa mainitut keskustelupalstojen käyttöehdot muodostavat usein sopimuksen käyttäjien ja keskustelupalstan ylläpitäjän tai oikeudenhaltijan välillä. Koska yhtäältä konkreettiset sopimusehdot niissä voivat vaihdella huomattavasti yksittäistapauksissa ja toisaalta koska konkreettisten sopimusehtojen tulkinta ei vakiintuneesti kuulu Tekijänoikeusneuvoston toimialaan, neuvosto ei voi asiasta kummallakaan perusteella antaa lausuntoa.

Hakemuksen **viides** ja viimeinen kysymys yleisemmin siitä, kuuluuko mainitunlaisen hakukonepalvelun ylläpitäminen ylipäättänsä tekijänoikeuden rajoitusten alaan, on samoin luonteeltaan niin laaja ja moniulotteinen kysymys ettei tekijänoikeusneuvosto anna siitä lausuntoa muilta osin kuin jo mainittujen tekijänoikeuden haltijan yksinoikeutta rajoittavien ja tässä asiassa lausuntopyynnön kohteena olleiden 11 a ja 22 §:n osalta.

Lopuksi on lyhyesti todettavissa, että hakukonepalvelujen oikeudellinen asema on niin tekijän – kuin tietokantaoikeuden suhteen sekä kansallisesti että kansainvälisesti epäselvä mainitun EUT:n ratkaisun Innoweb vastaan Wegener jälkeenkä sillä se kosketteli vain hyvin rajoitettua osaa hakukonepalveluista ja tapauksen yksityiskohdat rajasivat tuossa asiassa sovellettavien säännösten tulkintaa. Edellä tässä ratkaisussa mainitun hiljaisen suostumuksen sovellettavuuden, sisällön tai tulkinnan suhteen ei ole olemassa vakiintunutta käytäntöä.

Yhteenveto

Vastauksena ensimmäiseen kysymykseen Internetin keskustelupalstoilla olevat viestit voivat nauttia tekijänoikeuslain 1 §:n mukaista suojaa silloin kun ne ylittävät teoskynnyksen. Teoskynnyksen ylittävät viestit sekä kokonaisuina että sellaisena osana, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena, vaativat näin yleisön saataville saattamisena hakutulosten esittämisen yhteydessä lähtökohtaisesti tekijänoikeuden haltijan luvan. Mikäli yksittäiset viestit nauttivat teossuojaa, niistä ei voida tekijänoikeuslain 22 §:n perusteella esittää tekstikatkelmia hakutuloksina pelkkiä hakutuloksia esitettäessä. Toisen kysymyksen osalta viestien Hollilan palvelimelle tallentamista ei voi pitää lähtökohtaisesti sellaisena kappaleen tilapäisenä valmistamisesta kuin tekijänoikeuslain 11 a §:ssä tarkoitetaan. Kolmanneksi keskustelupalstan ylläpitäjälle saattaa syntyä keskustelupalstan viesteihin kokonaisuutena tietokantaoikeus, mikäli tietojen kerääminen, varmistaminen tai esittäminen vaati ylläpitäjältä huomattavaa panostusta, jolloin olennaisen osan kopiointi tai saattaminen yleisön saataville vaatii tämän suostumuksen. Neljännen ja viidennen kysymyksen osalta tekijänoikeusneuvosto ei ratkaisussa edellä esitetyistä syistä anna lausuntoa.

Puheenjohtaja

Pirjo Kontkanen

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Pirjo Kontkanen (puheenjohtaja), Pekka Pulkkinen, Anne Salomaa, Satu Kangas, Tuula Hämäläinen, Anniina Huttunen, Martti Kivistö, Riikka Tähtivuori, Jussi Mäkinen ja Antti Kotilainen

Äänestysratkaisu

Eriävä mielipide

Olemme eri mieltä Tekijänoikeusneuvoston enemmistön kanssa vastauksesta hakijan ensimmäiseen kysymykseen. Internet hakukoneineen on syntynyt tekijänoikeuslain merkittävien muutosten jälkeen ja erityisesti hakukoneiden toimintaa on haastavaa sijoittaa vallitsevaan tekijänoikeuslain tulkintakäytäntöön, mutta antamalla neuvoston enemmistöä enemmän merkitystä hiljaiselle suostumukselle ja arvioimalla siteerausosoikeuden edellytyksiä enemmistöstä poiketen, voidaan hakijan ensimmäiseen kysymykseen antaa tasapainoinen vastaus.

Hakukoneen tulosten esittäminen tekijänoikeuslain kannalta

Hakukoneen esittämiä tuloksia voidaan arvioida joukkona vieviä linkkejä sivuille, joissa hakukoneen käyttäjän hakema tieto on, sekä lainauksina kyseisten sivujen sisällöstä siltä osin kun se on relevanttia tehdyn haun kannalta. Aineiston, joko tekijänoikeudella suojatun tai muun, julkaiseminen internetissä edellyttää käytännön toimenpiteitä siihen ryhtyvältä. Internetissä aineistoa julkaiseva toimija tietää, miten internetiin vapaasti kenen tahansa saataville asetettu aineisto on kaikkien internetin käyttäjien nähtävissä ja sen, että aineisto näkyy hakukoneella tehdyissä hauissa. Aineistoa internetissä julkaisevalla on käytettävissään yksinkertaiset, tehokkaat ja toimivat keinot rajoittaa aineiston

näkyvyyttä hakukoneilla tehdyissä hauissa. Jos aineistoa internetissä julkaiseva toimija ei käytä mahdollisuuttaan rajoittaa aineiston näkyvyyttä hakukoneissa, voidaan hänen katsoa suostuneen siihen, että aineisto on tavanomaiseen tapaan esitettävissä hakukoneen hakutulosten yhteydessä. Tavanomaisuudella tarkoitamme sitä, että tulokset esitetään vievinä linkkeinä ja niihin liittyvinä lainauksina kohdesivun sisällöstä, jotka ovat riittävät hakutuloksen merkityksellisyyden arvioimiseksi.

Haun kohdistuminen keskustelupalstoihin ei muuta tätä arviota, koska keskustelupalstan käyttäjä joko tietää tai hänen on mahdollista ottaa selvää siitä miten keskustelupalstan viestit näkyvät hakutuloksissa. Hakutulosten esittäminen linkkeinä ja niihin liittyvinä lainauksina ei mielestämme myöskään loukkaa aineiston julkaisijan intressejä eikä kilpaile alkuperäisen aineiston julkaisijan kanssa, kun linkit vievät kohdesivulle eikä hakutulosten katsominen korvaa käyntiä kohdesivulla.

Mielestämme tekijänoikeusneuvosto voi sille tekijänoikeuslaissa annetun tehtävän puitteissa arvioida hakijan kysymykseen vastataksaan edellä tarkoitettujen seikkojen merkitystä tekijänoikeuslain kannalta. Katsomme, että hakutulosten esittäminen hakukoneille vakiintuneella tavalla ei edellytä tekijän lupaa.

Siteeraus oikeuden tulkinnasta

Hakijan ensimmäisessä kysymyksessä kysytään myös siteerauksesta. Tekijänoikeuslain 22 § mukaan julkistetusta teoksesta on lupa ottaa hyvän tavan mukaisia lainauksia. Tekijänoikeusneuvostolle esitetyn kysymykseen vastaamiseksi tulee arvioida sitä, ovatko kohdesivulta hakutuloksiin otetut lainaukset pykälässä tarkoitettulla tavalla hyvän tavan mukaisia.

Siteerausten hyvän tavan mukaisuuden arvioinnissa on oikeuskirjallisuudessa päädytty edellyttämään, että lainauksen tulee olla apuna henkisessä luomistyössä. Tämä edellytys ei Tekijänoikeusneuvoston enemmistön näkemyksen mukaan täyty internetin hakukoneen tulosten esittämisessä. On syytä huomata että pykäläteksti ei edellytä teostasoa lainauksen kohteelta, vaan mainittu käsitys perustuu oikeuskirjallisuuteen. Vuoden 1953 komiteamietinnössä todetaan nimenomaisesti, että ”kysymyksessä olevan esityksen ei tarvitse täyttää tekijänoikeussuojalle asetettuja vaatimuksia, vaan se voi olla sanomalehtitiedoitus tai muu sellainen”. (KM 1953:5, s. 56).

Suomen oikeudellinen tulkintatraditio muuttui merkittävästi vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen myötä, ja perusoikeus-

myönteinen laintulkinta ulottuu mielestämme myös tekijänoikeuslain tulkintaan. Pidämme siteeraus oikeutta keskeisenä tekijänoikeutta ja sen taustalla olevaa omaisuudensuojaa sekä sananvapautta tasapainottavana elementtinä. Siteeraus oikeuden keskeiset esityöt ja oikeuskirjallisuudessa vakiintunut näkemys lainaus oikeuden hyvän tavan mukaisuudesta ovat ajalta ennen perusoikeusuudistusta sekä nykymuotoista internetiä ja sen hakukoneita. Tällaisessa tilanteessa lain tulkinnassa on syytä huomioida sekä teosten käyttöympäristössä tapahtunut muutos että muussa oikeudellisessa ympäristössä tapahtunut muutos.

Internetin antama mahdollisuus julkaista ja levittää tietoja ja vastaavasti hakukoneiden antama mahdollisuus hakea ja ottaa vastaan internetiin kaikkien saataville laillisesti asetettuja tietoja sijoittuvat mielestämme sananvapauden ydinalueelle. Eduskunnan perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota perusoikeuksien vaikutukseen käsitellessään tekijänoikeuslain muutosta vuonna 2005. Valiokunnan mukaan ”[s]ääntely ei saa esimerkiksi johtaa sen enempää tekijänoikeuden haltijoiden kuin teosten käyttäjienkään oikeuksien kohtuuttomaan rajoittamiseen. Perusoikeuksien välinen tasapaino tulee ottaa huomioon myös tekijänoikeuslainsäädäntöä tulkittaessa ja sovellettaessa” (PeVL 7/2005 vp, s.2). Arvioitaessa internetissä toimivan hakukoneen tulosten yhteydessä esitettyjen lainausten hyvän tavan mukaisuutta ei perustuslain tulkintavaikutusta tule sivuuttaa. Myöskään EU:n tekijänoikeusdirektiivi taikka Bernin sopimus eivät nähdäksemme aseta estettä muuttaa tulkintaa perusoikeusmyönteiseksi. Edellä todetulla tavalla hakutulosten yhteydessä esitetyt lainaukset eivät loukkaa aineiston julkaisijan intressejä eivätkä myöskään kilpaile alkuperäisen aineiston julkaisijan kanssa.

Mielestämme tavanomaisella tavalla hakutulosten yhteydessä esitetyt otteet internetissä kaikkien saatavilla olevasta tekijänoikeuden suojaamasta aineistosta ovat tekijänoikeuslain 22 §:ssä tarkoitetulla tavalla hyvän tavan mukaisia. Näin ollen hakukoneen tulosten yhteydessä voidaan esittää tehdyn haun kannalta olennaisia lainauksia tekijänoikeuslain 22 §:n nojalla, eikä niiden esittäminen edellytä tekijän lupaa. Lainauksen laajuus tulee arvioida tapauskohtaisesti.

Helsingissä, maaliskuun 12 päivänä 2015

Jussi Mäkinen
Lakimies

Tuula Hämäläinen
Lakimies